

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

JEAN MECERIAN, S. J. — *La Vierge Marie dans la littérature médiévale de l'Arménie — Grégoire de Narek et Nersès de Lampron* — (Collection Arménologique, N° 1). Publication de l'Institut de Lettres Orientales; Université S. Joseph, Beyrouth (Liban), 1954, pg. 44 (25 × 17).

Ծնորհաւորելի գեղեցիկ ձեռնարկ մը՝ հայ արժէքները եւրոպացիներուն ծանօթացնելու, բանասիրական ոչ ծանր տրւեալներով բեռնաւորուած, ինչպէս կ'ուզէ ներկայանալ Հայագիտական այս Մատենաշարին անդրանիկ թիւը:

Միջնադարեան հոգեւոր գոյգ հեղինակներ, Նարեկի տատրակն ու Լամբրոնի սոխակը կու գան իրենց երգերով դրուատել Ս. Կոյսը: Խորհրդաւոր թերալոյսի մէջ կը պատկերանան երկու գրիչներն ալ՝ իրենց յատկանշական ընդհանուր ու ծանօթ գիծերով, հետզհետէ կը պայծառանան ընտրուած գեղեցկագոյն էջերու մէջ:

Նարեկացին կը ներկայանայ երեք հատուածներով. Տաղ Աստուածայայտնութեան, Գումարք խմբից, Խօսք ընդ Տիրուհոյն (Բան 2.): Մեկնութիւնն ու թարգմանարար վերլուծումները, զոր կու տայ Հ. Մրսըրեան, նպատակ ունին ճշակել տալ հատուածներուն խորունկ իմաստներն ու բանաստեղծական թուիչքը: Չենք վարանիր, սակայն, ըսելու՝ թէ ատեն համեմատութեամբ բնագրին, ուր երաժշտական դաշն ու երազընթաց սլացք մըն ալ կ'արփիակերպէ տաղը, եւ որ թարգմանութեան մէջ շատ կը նսեմանայ:

«Աւետիս քեզ Տիրամայր
սրովբէանման քրովբէաթոռ,
հուպ երբակին լոյս գերազանց,

լուսոյն արփի վեհինաճեմ.
սեռիցն ընթաց բիւրուցն իջեալ,
չողչողենի փողփողենէջ
մանրահեղեղ դադանի շաւիղ
անծանօթի ճանապարհին

Աւետիս Յորդանանու
Ահերմոնի եւ Սանիրայ,
լերինաթինդ խոր վէժ ի վեր
ծըփին ի նոյն շտապ յորձանից
հրակոծ լերանց անծկին ի տապ
բոցն ի ծաւալ ծով խոր հերձաւ
ճապաղ ճեպով դարձ նոյն ի դարձ
խաղայր փութով ի տեսանել:»

Ի՞նչ կրնայ մնալ այս տաղէն՝ թարգմանութեան մէջ. թարգմանիչն ինք կը զգայ այդ ու կը յայտարարէ. Tout cela est dit avec une tendresse ravissante et dans un langage fort bien adapté: on dirait une délicieuse musique, où pensées, sentiments et expression s'allient merveilleusement. (p. 14).

Գիւտաւոր է այն նմանութիւնը՝ զոր Հ. Մրսըրեան կը գտնէ Գումարք խմբիցին եւ յունական Acatiste տաղին միջեւ: Դժբախտաբար հեղինակը կ'ամփոփուի լոկ բանաստեղծական չըջածիրին մէջ, ու չի մղուիր վերլուծել աստուածաբանական տեսակէտով. կը խորհինք թէ այսպիսի խորացում մը առատ նիւթ պիտի տար՝ ներկայացնելու Տիրամօր միջնորդական դերը փրկագործութեան մէջ, ինչպէ՞ս նաեւ անարատ յղութեան դադափարը՝ ըստ Նարեկեան թուիչքներուն:

Նարեկի բան 2. աղօթքը կոչուած է la prière du désespéré: Կը կարծենք որ Պետրոս Դուրեանի «Տրտունջք»ն իսկ չէ կարելի այդպէս տիպադոսել. իսկ Նարեկի այդ գոհար երգը՝ յոյսի եւ ապաւինութեան յաղթերգը չէ՞ միթէ, ուր Տիրամայրը իբրեւ ծիածան կամուրջ մը (ուզելով դորձածել Ա. Զօպանեանի մէկ բացատրութիւնը) կ'աւետէ փրկութիւնը մեզ դապարտ մարդուն:

Հուսկ կը տրուի սմբողջական թարգմանութիւնը այդ աղօթքին, ըստ Յիսուսեան Հ. Սահակ Քէչիշեանի վերլուծումին (Proche-Orient Chrétien, 1953, 3e fascicule, Juillet-Sept. pg. 233-236):

Երկրորդ գլուխը նուիրուած է սմբողջապէս Ս. Ներսէս Լամբրոնացիին, ու կը ներկայացուի վերափոխման ներբողը՝ վերլուծական բացատրութիւններով ու թարգմանարար հատուածներով:

Սանդալաւորէն կը մաղթենք որ շուտով աճի այս նոր Մատենաշարը:

ԳԵՈՐԳԵԱՆ ԿԱՐՕ. — Ամէնուն Տարե-
գիրքը: Գ. Տարի. 1956: Պէյրութ,
տպ. Մշակ, էջ 616 (17×23):

1955, Դեկտեմբեր 15: Ահա կը հասնի Տարեգիրքի 1956ի նոր թիւը: Կը յիշեմ՝ անցեալ տարուանը հասաւ Յունուար 15ին (1955): Ժամանակին, ու ժամանակէն առաջ հասցնելը՝ այսպիսի յոգնաշխատ ու կարեւոր հրատարակութեան մը համար կը նշանակէ ինքնին յաղթանակ մը:

Հեղինակը լիով դիտակից իր ձեռնարկին՝ գիտէ արձանագրել իր առաւելութիւնն ու թերին, թեւադրանքներն ու սրբբաղութիւնները ընդունել կամ ոչ, եւ նոյնիսկ կանխել դանոնք:

Հետեւաբար մեզի ուրիշ բան չի մնար՝ բաց եթէ չնորհաւորել զինքը իր ձեռնարկին մէջ եւ ամէն յաջողութիւն մաղթել՝ միշտ աւելի ճիշտ ու այլադան բովանդակութեամբ զարգաւելու թէոգիկեան մնացորդները:

Միակ նկատողութիւնը որ կրնանք ընել՝ յանձնարարութիւն մըն է. ուշադիր ըլլալ որ տրուած եւ ստացուած տեղեկութիւններուն մէջ վերադարձնել չսպառնալ անկարելի է մէկ մարդէ պահանջել ամէն կատարելութիւն բազմազան ճիւղերու

մէջ, եւ այն՝ քիչ ժամանակի ընթացքին. հետեւաբար հարկ է որ խմբագիրը ունենայ դիտակից ու պատասխանատու, պիտի ըսեմ՝ բժախդիր աշխատակիցներ:

Փոքրիկ սրբադրութիւն մը: Վերսիի նուիրուած գլխուն մէջ (էջ 286), երաժշտական գործերու շարքին գրուած է Սիկիլիոյ իծերը. պէտք է ուղղել՝ Սիկիլեան ջարդերը: Անշուշտ չփոթութիւնը ծագած ըլլալու է *vipère* եւ *vêpres* բառերու նմանութենէն: *Vêpres siciliennes* կը կոչուի այն ջարդը որ տեղի ունեցած է 1282ի Ապրիլին, Սիկիլիոյ մէջ՝ ընդդէմ Փրանսացիներու: Casimir Delavigne 1819ին ողբերգութիւն մը գրած է՝ ներշնչուելով բերդութիւն մը գրած է՝ ներշնչուելով նուսով. այդ է զոր Verdi երգաթատրոնի վերածած է: Իսկ *Vêpres* անուանակոչումը կը ծագի անկէ՝ որ պատմական ջարդը կը ծագած է Զատիկի երկուշաբթին՝ մինչ ժողովուրդը խուսներամ կը դիմէր Լեկեցի, զովուրդը խուսներամ կը դիմէր Լեկեցի, երեկոյեան ժամերգութեան ներկայ ըլլալու: Այդ երեկոյեան ժամերգութիւնը կը կոչուի *vêpres*, լատիներէն *vesper* — *vesperae* բառէն, որ կը նշանակէ երեկոյ:

Ուստի ո'չ Սիկիլիոյ իծերը, ո'չ ալ Սիկիլիոյ երեկոյները կարելի է կոչել այդ գործը:

Ուրիշ դիտողութիւն մը: Քրիստոսի Ծըննդեան թուականին մասին խօսելու ընթացքին (էջ 427), կը յիշատակուի Տրնի թագքին (էջ 427), կը յիշատակուի Տրնի թագքին, որ առաջարկած է՝ Զ. դարուն՝ իմ առնել Հռոմի հիմնարկութեան 753 թուականը: Հին անուն մըն է վերոյիշեալը եւ հինէն ի վեր ունի իր հայերէնը. Դիոնիսիոս կրտսեր: Թողունք որ այդ վանականը Փրանսացի չէ. լատին հին գրականութեան մէջ ծանօթ է Dionysius exiguus անունով: Ինչո՞ւ հայերէնի մէջ որդեգրենք Փրանկացած ձեւ մը. դենք հայերէնը, քովն ալ փակագիծի մէջ շատ շատ լատիններէն. առ ի տեղեկութիւն նաեւ Փրանսերէնը:

Քիչէն շատը հասկնալու է:

ԳԵՌՐԳԵԱՆ ԿԱՐՕ. — Նոր Քնար: Ձայ-
նագրում եւ պատկերագրող ընդար-
ձակ երգարան: Բ. տպագրութիւն:
Պէտրոթ, տպ. Մշակ, 1954, էջ 640
(15x22,5):

Կը պարունակէ 801 երգեր, որոնցմէ
միայն 342ը ձայնագրուած են եւրոպական
երաժշտութեան խաղերով (10 մեներդ,
դաշնակի ընկերակցութեամբ, 34 քառա-
ձայն, 26 եռաձայն կամ երկձայն խմբերդ-
ներ, 272 միաձայն երգեր): Հատորը ճո-
խացած է 133 նկարներով (գլխաւորապէս,
հայրենի տեսարաններ...):

Գլխաւոր բաժանումներն են ազգային-
հայրենասիրական, ռազմական, յեղափո-
խական, առհմիկ, աշուղական, զուարթ,
եկեղեցական, մանկական, սիրային, քայ-
լերդներ, օրհներգներ եւն...:

Հայաստանեան արդի երգերու առատ
պաշար մըն ալ ունի:

Իբրեւ երաժշտական ներկայացում՝ չի
կրնար մրցիլ որեւէ եւրոպական նման եր-
գարանի հետ. խաղերը իրարու շատ մօտիկ
զրուած են, այնքան որ յաճախ ստորեւ
դրուած բառերը՝ չկարգացուելու աստի-
ճան մանր են. թողունք որ անոնք ալ ձե-
ռագիր են, թէեւ ըստ բաւականի խնամ-
քով ու յառակ:

Քանի մը դիտողութիւններ.

էջ 192 կը ներկայացուի Կոմիտաս վ. ի
զրով «Ախ, մարալ ջան»ը: Անշուշտ Կո-
միտաս վրդ. այս երգարանին համար զրի
չէ առած դայն. առաջին անգամ ալ չէ որ
լոյս կը տեսնէ այս երգը: Հարկաւոր է
այդպիսի պարագաներուն՝ նշել թէ ուրիշ
տունուած է. (այս պարագային՝ Գեղու-
նիէն է):

էջ 387 կը ներկայացուի Կոմիտաս վ. ի
ծանօթ «Տէր ողորմեա»ն. բայց դաշնաւո-
րումը հարազատ չի թուիր:

«Քա՛մ. փորձառն»ը (էջ 10) բոլորովին
զուրաւոր բան մը դարձած է 12/8 ամանա-
կով:

«Առտուն կանուխ»ի եղանակը կիսով
միայն ներկայացուած է:

Յետոյ բոլորովին աւելորդ էր բողոքա-
կան հոգեւոր երգերու այն բաժինը՝ ուր
կը ներկայացուին եւրոպական եղանակ-
ներ, յարմարցուած հայերէն բառերով.
ինչպէս օրինակ՝ «Իջիր արքայ հզօր»ը, որ
ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ անդլիական ազ-
գային քայլերդը:

Նմանապէս աւելորդ էր երգարանը բեռ-
նաւորել Հէնտըի, Շուպերթի, Մոցար-
թի, Պետրովսկի եւ Վերտի Վարդ մը ե-
ղանակներով, որոնք ներքեւ հայերէն բա-
ռերով չինձու յարմարցումներ կը ներկա-
յացուին:

Աւելորդ էին նաեւ կարգ մը կուսակցա-
կան հինցած երգերը, որոնք արդէն քըր-
տական եղանակներ մն, եւ երգի շնորհ
անգամ չունին. նոր սերունդին ալ չեն խօ-
սիր:

Յետոյ, անհասկնալի է թէ ինչո՞ւ խառն
դրուած են ձայնագրուած ու չձայնագրու-
ած երգեր. չէ՞ր կարելի այս վերջիննե-
րը առանձին խմբաւորել: Դժբախտու-
թիւնն ալ հոն է՝ որ ճիշտ այս վերջին-
ներուն մէջ հիմնալի երգեր կան, որոնք
խաղերով պէտք էին՝ կարծէք՝ ներկա-
յացուիլ. ինչպէս՝ Շողեր ջան, Տէր Կեցո՞
ղու զհայ, Լուսնակն անոյշ, Քէլէր ցո-
ւէր, Երկինքը ամպել ա, Քէլէ քէլէ, Ի
բիւր ձայնից, Երբոր բացուին, Լոնց ամ-
պերը, Արօրն ասաց տաւորակ հաւքուն,
Մայր Արաքսի, Գարուն ա, եւն... եւն...
«Գետակի վրայ» երգը բոլորովին չկայ:

Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ»էն առնը-
ւած երգերը՝ լաւ պիտի ըլլար եթէ յա-
ջորդաբար դասաւորուած ըլլային: Թո-
ղունք որ եղանակներն ալ աղաւաղուած
ու անհարազատ կը թուին, ձայնագրու-
թիւնն ալ քննադատելի:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԻ ՍՏԱՅԱԾ ԵՆՔ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀՍՍՌ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԵՆԱԳՐԱՏԱՆ (ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՆ)Ի

ՎԱՐՁՈՒԹԵՆՆ

ԱՃԱՌԵԱՆ Հ. — Լիակատար փերականութիւն Հա-
յոց լեզուի — Ներածութիւն: 1955, էջ 655:
ԱՃԱՌԵԱՆ Հ. — Լիակատար փերականութիւն Հա-
յոց լեզուի — Հատար Բ: 1954, էջ 478:
ԻՆՃԻԿԵԱՆ Ա. Մ. — Միջայլ Նալբանդեանի
կեանքի եւ գործունէութեան տարեգրութիւնը:
1955, էջ 398:
ԱԿԱՆԵՆ ԲԱԿՈՒՆՅ. — Երկեր (Հայկաճհարտ.)
1955, էջ 686:
ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՇՈՏ. — Նալբանդեանը եւ նը-
րա ժամանակը (Գիրք Ա.), Հայկաճհարտ, 1955,
էջ 600:
ՄՆԱՅԱԿԱՆԵԱՆ Ա. Շ. — Հայկական զարդար-
ուեստ: 1955, էջ 659 մեծագիր:
ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՇՈՏ. — Ֆրիկը պատմաբան-
կան լոյսի տակ: 1955, էջ 121:
ԳՈՒՐԳԵՆ ՍԵԼԱԿ. — Ժամանակակից Հայոց լեզ-
ուի դասընթաց: 1955, էջ 354:
ԶԱՀՈՒԿԵԱՆ Գ. — Փերականական եւ ուղղագրա-
կան աշխատութիւնները հին եւ միջնադարեան
Հայաստանում: 1954, էջ 395:
ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ Վ. Ա. (Կազմող). — Մանր ժամանա-
կագրութիւններ: 1951, էջ 453:

ԱՐԱՆԱՄԵԱՆ Ա. Գ. — Անանիա Շիրակացու Մա-
տեմագրութիւնը: 1944, էջ 419:
ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ. — Պատմութիւն Տաթ-
նոյ: 1941, էջ 300:
ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՆՅԻ. — Տիեզերագիտութիւն եւ
տոմար: 1940, էջ 95:
ՄԵԼԻՔՍԻ ԳՕՇ. — Դատաստանագիրք (Ռուսերէն
թղթ. Ա. Ա. Պապովեան): 1954, էջ 269:
ԱՐԱՆԱՄԵԱՆ ՅԱՐ. — Կալուածագրք եւ տըն-
տեսական այլ գործարքների վերաբերեալ ար-
խիային վաւերագրք. Պրակ Ա: 1941, էջ 190:
ՄՆԱՅԱԿԱՆԵԱՆ ՀԵՆՐԻԿ. — Հայկական գեղար-
ուեստական եւ տպագրական տառատեսակներ:
1955, էջ 70:
ՇԱՀՎԵՐԳԵԱՆ Ա. (Ս. Մամուլեան). — Հայերէն
տպագրական տառերի բարեփոխման ալպով:
1953, էջ 39:
ՀՍՍՐ ՄԻՆԻՍՏԵՐՆԵՐԻ Մովսէսի Կից Պետական Զե-
նագրատան (Մատենադարան)ի
Գիտական նիւթերի ժողովածու: Թիւ 1 (1941 թ.)
Գիտական նիւթերի ժողովածու: Թիւ 2 (1950 թ.)

ԵՐԵՒԱՆԻ Վ. Մ. ՄՈՒՈՏՈՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

ՀՍՍՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՆՆԵՆ
(շար.)

ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ Թ. Խ. — Աշխարհագրութեան պատ-
մութեան... (Ա. մաս) 1955, էջ 382:
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԱԼ. — Արդի հայերէնի կապերը.
1955, էջ 102:

ԶԱՀՈՒԿԵԱՆ Գ. — Փերականական եւ ուղղագրա-
կան աշխատութիւնները... 1954, էջ 395:
ԹԱԳԵՈՍԵԱՆ Թ. Շ. Ի՞նչ են պատմում քաղերը:
1954, էջ 225:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ		PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL	
Խաղիկ համար . . .	3000 Լիր	Pour l'Italie . . .	3000 Lires
Արտասահմանի համար . . .	6 Տորա	Pour l'Etranger . . .	6 Dollars
Մէկ թիւ 250 թր . . .	0,50 Տորա	Le Numéro: 250 Lires - 0,50 Dollars	

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti — Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia.
Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia